“Tự thắp đuốc mà đi”: Mùa thi khép lại, hành trình mới bắt đầu

ISSN: 2734-9195 11:00 01/07/2026

Mỗi thế hệ đều có sứ mệnh lịch sử của mình. Thế hệ học sinh năm 2026 sẽ trực tiếp góp phần quyết định vị thế của Việt Nam trong những thập niên tới.

Đúng 8 giờ sáng ngày 01/07, Bộ Giáo dục và Đào tạo công bố kết quả Kỳ thi tốt nghiệp trung học phổ thông năm 2026. Hơn 1,22 triệu thí sinh trên cả nước - thế hệ học sinh đầu tiên hoàn thành chương trình giáo dục phổ thông 2018, chính thức bước qua một dấu mốc quan trọng của tuổi trẻ.

Ngay sau thời khắc biết điểm thi, điều khiến không ít học sinh và phụ huynh băn khoăn lại không phải là một vài phần mười điểm số, mà là câu hỏi lớn hơn: Nên chọn ngành gì? Chọn nghề nào? Con đường nào mới thật sự phù hợp với bản thân?

Hãy tự mình
THẮP ĐUỐC LÊN
mà đi

Hình mang tính minh họa. Nguồn: Internet

Chính trong thời khắc ấy, lời dạy của đức Phật: *"Hãy tự mình thắp đuốc lên mà đi"* không chỉ mang ý nghĩa của một lời khuyến tu, mà còn là triết lý giáo dục vượt thời gian.

Điểm số không quyết định số phận

Kết quả của một kỳ thi luôn đáng trân trọng, bởi đó là thành quả của nhiều năm học tập và nỗ lực. Tuy nhiên, sẽ là ngộ nhận nếu xem điểm số là thước đo duy nhất của trí tuệ, năng lực hay giá trị của một người. Một bài thi chỉ phản ánh kết quả trong thời điểm nhất định, không thể bao quát phẩm chất, khả năng sáng tạo, ý chí vươn lên hay năng lực thích ứng - những yếu tố quyết định thành công lâu dài.

Đó cũng là tinh thần đổi mới giáo dục của Đảng và Nhà nước. Chương trình giáo dục phổ thông 2018 chuyển từ giáo dục chủ yếu truyền thụ kiến thức sang phát triển phẩm chất và năng lực người học. Mục tiêu của giáo dục không phải đào tạo những người chỉ làm bài thi giỏi, mà hình thành những công dân có đạo đức, tri thức, năng lực tự học, sáng tạo, trách nhiệm và khả năng thích ứng với sự thay đổi của xã hội.

Dưới góc nhìn Phật giáo, giá trị con người càng không thể quy về những con số. Đức Phật không đánh giá con người qua xuất thân hay thành tích nhất thời, mà qua sự tu dưỡng, chuyển hóa và tinh tấn không ngừng. Mỗi người đều có khả năng phát triển trí tuệ nếu biết học tập, lao động chân chính và rèn luyện đạo đức. Một kết quả chưa như mong muốn không phải là dấu chấm hết, mà là cơ hội để nhìn lại bản thân, điều chỉnh phương pháp và tiếp tục bước đi.

Thực tế cho thấy, không ít người từng đạt điểm rất cao nhưng thiếu bản lĩnh, thiếu khả năng thích ứng nên gặp khó khăn khi bước vào cuộc sống. Ngược lại, nhiều người khởi đầu bình thường, thậm chí thất bại ở một số kỳ thi, vẫn vươn lên bằng tinh thần tự học, sự bền bỉ và khát vọng cống hiến. Thành công vì thế không chỉ thuộc về người có điểm số cao, mà dành cho những ai không ngừng học hỏi, dám chịu trách nhiệm và kiên trì theo đuổi mục tiêu.

Sau khi biết điểm thi, điều quan trọng nhất không phải là mãi vui mừng hay day dứt vì vài phần mười điểm, mà là bình tĩnh lựa chọn con đường phía trước. Người đạt kết quả cao không nên tự mãn, người chưa đạt như mong muốn cũng không nên bi quan. Tương lai không được quyết định bởi một kỳ thi duy nhất, mà bởi thái độ trước thành công và thất bại, năng lực tự học suốt đời, bản lĩnh vượt qua nghịch cảnh và ý chí hoàn thiện bản thân.

Đó cũng là ý nghĩa trong lời dạy của đức Phật: Mỗi người phải tự thắp sáng con đường của mình bằng trí tuệ và nghị lực. Điểm số chỉ có thể mở hoặc khép lại một cánh cửa trước mắt; còn tương lai sẽ được quyết định bởi tri thức, nhân cách và khát vọng vươn lên của chính mỗi người.

Bài học về tự chủ trong lựa chọn nghề nghiệp

Nếu điểm số không phải là đích đến cuối cùng của giáo dục, thì lựa chọn con đường sau cánh cổng trung học phổ thông mới là phép thử đầu tiên đối với bản lĩnh của mỗi người trẻ.

Hình mang tính minh họa. Nguồn: Internet

Chọn ngành học hay nghề nghiệp không chỉ quyết định vài năm học tập, mà còn định hình hướng đi của cả một giai đoạn cuộc đời. Vì vậy, điều học sinh cần nhất không phải là chạy theo đám đông, mà là khả năng tự nhận thức, tự chịu trách nhiệm và tự định hướng tương lai.

Tinh thần ấy cũng phù hợp với mục tiêu đổi mới giáo dục của Đảng và Nhà nước. Theo Thông tư số 24/2024/TT-BGDĐT ban hành Quy chế thi tốt nghiệp THPT, kỳ thi không chỉ nhằm xét tốt nghiệp mà còn cung cấp dữ liệu tin cậy để các cơ sở giáo dục đại học, giáo dục nghề nghiệp sử dụng trong tuyển sinh theo tinh thần tự chủ. Điều đó khẳng định điểm thi chỉ là căn cứ tuyển sinh; còn việc lựa chọn ngành học và con đường phát triển thuộc về chính người học.

Trong bối cảnh ấy, lời dạy của đức Phật: “Hãy tự mình thắp đuốc lên mà đi” càng mang ý nghĩa sâu sắc. Đây không phải lời cổ vũ cho chủ nghĩa cá nhân,

mà nhắc mỗi người lấy trí tuệ làm ánh sáng soi đường, không phó mặc tương lai cho sự dẫn dắt của người khác. Cha mẹ có thể yêu thương, thầy cô có thể định hướng, nhưng không ai có thể học thay, sống thay hay lựa chọn tương lai thay mỗi con người.

Thực tế cho thấy, không ít học sinh vẫn quyết định nghề nghiệp theo những tiêu chí ngắn hạn, kiểu chọn ngành vì "đang hot", vì mức lương lan truyền trên mạng xã hội, vì bạn bè cùng đăng ký hoặc để đáp ứng kỳ vọng của gia đình,...

Những lựa chọn ấy có thể giúp bước vào cánh cửa đại học, nhưng chưa chắc dẫn đến đúng con đường phù hợp. Khi lựa chọn không xuất phát từ năng lực, sở trường và trách nhiệm, nguy cơ chán nản, chuyển ngành hoặc bỏ nghề sau khi tốt nghiệp là điều khó tránh khỏi.

Theo quan điểm Phật giáo, nghề nghiệp không chỉ là phương tiện mưu sinh mà còn là trách nhiệm đối với bản thân và xã hội. Giáo lý về Chính mạng trong **Bát Chính Đạo** khẳng định nghề nghiệp chân chính phải được xây dựng trên nền tảng lương thiện, không gây tổn hại cho người khác và tạo ra giá trị tích cực cho cộng đồng.

Vì vậy, câu hỏi người trẻ cần đặt ra không phải là "nghề nào kiếm được nhiều tiền nhất?", mà là "nghề nào phù hợp với năng lực, giúp mình cống hiến và sống có ý nghĩa?".

Khi trả lời được câu hỏi ấy, việc chọn nghề sẽ không còn là cuộc chạy đua theo danh vọng hay thu nhập, mà trở thành sự lựa chọn có trách nhiệm đối với cuộc đời của mình.

Điều đặc sắc trong tư tưởng của đức Phật là không trao cho con người một con đường có sẵn, mà trao phương pháp để tự tìm ra con đường đúng. Đó cũng là tinh thần của nền giáo dục hiện đại: Đào tạo những công dân biết tư duy độc lập, học tập suốt đời, thích ứng với sự phát triển của khoa học - công nghệ và thị trường lao động.

Xã hội phát triển không cần những người trẻ chỉ biết đi theo lối mòn, mà cần những con người có bản lĩnh, biết tự học, tự đổi mới và dám chịu trách nhiệm với lựa chọn của mình.

"Hãy tự mình thắp đuốc lên mà đi" vì thế không chỉ là lời dạy dành cho người tu hành, mà còn là triết lý giáo dục có giá trị bền vững đối với thế hệ trẻ. Ngọn đuốc ấy chính là trí tuệ, bản lĩnh và khát vọng cống hiến.

Khi biết tự soi sáng con đường bằng tri thức và đạo đức, người trẻ sẽ biến lựa chọn nghề nghiệp thành điểm khởi đầu của hành trình trưởng thành, phụng sự bản thân, gia đình và đất nước.

Chọn nghề để phụng sự, không chỉ để mưu sinh

Sau khi biết điểm thi, câu hỏi được nhiều học sinh và phụ huynh quan tâm nhất thường là: “Ngành nào dễ xin việc?”, “nghề nào có thu nhập cao?” hay “học trường nào để có tương lai ổn định?”. Đó là những băn khoăn chính đáng.

Tuy nhiên, nếu lựa chọn ngành học chỉ dựa trên mức lương, danh tiếng hay xu hướng của thị trường thì mới chỉ là cách tiếp cận ngắn hạn. Điều quan trọng hơn là nghề nghiệp ấy giúp mình trở thành người như thế nào và có thể đóng góp gì cho đất nước, cho xã hội.

Việt Nam đang bước vào giai đoạn phát triển dựa trên khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số. Nghị quyết số 57-NQ/TW của Bộ Chính trị xác định phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số là động lực chủ yếu của tăng trưởng nhanh và bền vững; đồng thời nhấn mạnh yêu cầu phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao, đào tạo nhân tài ở các lĩnh vực khoa học cơ bản, công nghệ chiến lược và trí tuệ nhân tạo.

Triển khai tinh thần đó, Bộ Giáo dục và Đào tạo đang đẩy mạnh đổi mới giáo dục, phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao, tăng cường đào tạo các ngành khoa học, kỹ thuật, công nghệ mũi nhọn và xây dựng năng lực học tập suốt đời cho người học.

Điều đó cho thấy đất nước đang cần những người trẻ dám lựa chọn những lĩnh vực Tổ quốc cần, chứ không chỉ những ngành đang “thịnh hành”.

Một quốc gia không thể phát triển nếu thiếu những người theo đuổi khoa học cơ bản, công nghệ lõi, giáo dục, y tế, nông nghiệp công nghệ cao, quốc phòng, an ninh và các lĩnh vực tạo nền tảng cho sự phát triển lâu dài.

Giá trị của nghề nghiệp vì thế không chỉ được đo bằng thu nhập cá nhân, mà còn bằng những đóng góp đối với lợi ích quốc gia và hạnh phúc của Nhân dân.

Quan điểm ấy cũng gặp gỡ sâu sắc với triết lý Chính mạng trong Phật giáo. **Đức Phật** không phủ nhận nhu cầu mưu sinh, nhưng khẳng định việc mưu sinh phải dựa trên con đường chân chính, lương thiện và mang lại lợi ích cho cộng đồng.

Thu nhập là điều cần thiết, nhưng không thể trở thành mục tiêu duy nhất. Khi đồng tiền trở thành thước đo tối cao, con người rất dễ đánh mất đạo đức nghề

nghiệp và trách nhiệm xã hội.

Trong bối cảnh trí tuệ nhân tạo đang làm thay đổi nhanh chóng thị trường lao động, bài học ấy càng có ý nghĩa. Nhiều nghề sẽ mất đi, nhiều nghề mới sẽ xuất hiện. Nếu chỉ chạy theo xu hướng, người trẻ rất dễ tụt lại phía sau. Ngược lại, khi có nền tảng tri thức vững vàng, năng lực tự học, khả năng thích ứng và đạo đức nghề nghiệp, họ sẽ đủ bản lĩnh để làm chủ mọi biến đổi. Đây cũng là mục tiêu của Chiến lược phát triển giáo dục đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045, hướng tới đào tạo những công dân sáng tạo, có kỹ năng số, tư duy phản biện và năng lực học tập suốt đời.

Đối với hơn một triệu học sinh vừa hoàn thành Kỳ thi tốt nghiệp THPT năm 2026, lựa chọn ngành học không nên bắt đầu bằng câu hỏi: “Nghề nào lương cao nhất?”, mà bằng ba câu hỏi căn bản: “Mình có năng lực gì?”, “Mình có thể cống hiến điều gì?” và “Đất nước đang cần điều gì ở thế hệ trẻ?”.

Khi ba câu hỏi ấy gặp nhau, lựa chọn nghề nghiệp sẽ trở thành sự thống nhất giữa năng lực cá nhân, nhu cầu phát triển của đất nước và trách nhiệm đối với cộng đồng.

Lời dạy của đức Phật: “Hãy tự mình thắp đuốc lên mà đi” vì thế không chỉ nhắc con người sống tự lập, mà còn nhắc mỗi người trẻ tự lựa chọn con đường phụng sự.

Khi biết dùng trí tuệ để nhận ra giá trị bền vững, dùng bản lĩnh để không chạy theo đám đông và dùng lòng từ bi để cống hiến cho xã hội, nghề nghiệp sẽ không chỉ là phương tiện mưu sinh, mà trở thành con đường lập thân, lập nghiệp gắn liền với phụng sự Tổ quốc và Nhân dân.

Học tập suốt đời - ngọn đuốc không bao giờ được phép tắt

Nếu lựa chọn ngành học là quyết định mở đầu cho hành trình lập thân, thì học tập suốt đời mới là yếu tố quyết định một con người có thể đi được bao xa trên hành trình ấy.

Hình mang tính minh họa. Nguồn: Internet

Trong một thế giới mà tri thức liên tục được cập nhật, công nghệ thay đổi từng ngày và mô hình việc làm luôn vận động, sẽ không còn khái niệm “học xong để đi làm”, mà chỉ còn những con người “vừa học vừa làm, vừa làm vừa học” trong suốt cuộc đời. Bởi vậy, điều mà giáo dục cần trao cho thế hệ trẻ không chỉ là một tấm bằng tốt nghiệp, mà còn là năng lực tự học, tinh thần tự học và khát vọng học tập không ngừng.

Định hướng đó phản ánh một thực tế không thể đảo ngược, là bằng cấp không còn là “tấm vé bảo đảm” cho cả cuộc đời.

Nhiều nghiên cứu quốc tế cũng như thực tiễn phát triển của nền kinh tế số cho thấy vòng đời của tri thức chuyên môn ngày càng rút ngắn. Những kỹ năng

được xem là lợi thế hôm nay có thể nhanh chóng trở nên lạc hậu nếu người lao động không liên tục cập nhật. Trí tuệ nhân tạo, dữ liệu lớn, điện toán đám mây, công nghệ bán dẫn, công nghệ sinh học hay chuyển đổi số đang làm thay đổi căn bản cơ cấu nghề nghiệp. Điều đó đồng nghĩa với việc người trẻ không chỉ phải chọn đúng ngành học hôm nay, mà còn phải chuẩn bị cho nhiều lần học tập, thích ứng và chuyển đổi nghề nghiệp trong tương lai.

Tinh thần ấy đã được đức Phật chỉ dạy từ hơn hai nghìn năm trước. Trong Phật giáo, con đường đi đến giác ngộ không bao giờ là kết quả của một lần học hay một lần tu tập, mà là quá trình **văn - tư - tu** liên tục.

Học để hiểu (văn), suy ngẫm để chuyển hóa thành nhận thức của chính mình (tư), rồi thực hành để biến nhận thức thành phẩm chất và hành động (tu). Đó là một vòng tròn không có điểm kết thúc.

Người học dừng lại thì trí tuệ cũng dừng lại; người không chịu đổi mới nhận thức thì rất dễ bị chính những hiểu biết cũ của mình trói buộc.

Lời dạy “Hãy tự mình thắp đuốc lên mà đi” vì thế không chỉ là lời khuyên về sự tự lập trong lựa chọn nghề nghiệp, mà còn là triết lý sâu sắc về việc tự học suốt đời.

Đức Phật không trao cho con người một chân lý để tin tưởng một cách thụ động, mà khuyến khích mỗi người tự quan sát, tự trải nghiệm, tự kiểm chứng và tự hoàn thiện bản thân. Chính tinh thần độc lập trong nhận thức ấy là nền tảng của tư duy khoa học hiện đại, của đổi mới sáng tạo và của khả năng thích ứng trước những biến đổi không ngừng của thời đại.

Đối với hơn một triệu học sinh vừa bước ra khỏi Kỳ thi tốt nghiệp THPT năm 2026, cánh cổng đại học, cao đẳng hay giáo dục nghề nghiệp không phải là đích đến, mà chỉ là điểm khởi đầu của một hành trình học tập dài hơn rất nhiều.

Tấm bằng đại học có thể có giá trị trong vài năm; một chứng chỉ nghề có thể giúp tìm được việc làm; nhưng chỉ có năng lực tự học mới là “tấm hộ chiếu” giúp con người không bị bỏ lại phía sau trong kỷ nguyên số.

Một người biết tự học sẽ luôn có khả năng thích ứng với sự thay đổi; một người ngừng học sẽ rất nhanh bị chính thời đại vượt qua.

Bởi vậy, ngọn đuốc mà đức Phật căn dặn mỗi người phải tự thắp không chỉ là ngọn đuốc của tri thức, mà còn là ngọn đuốc của tinh thần học tập suốt đời. Ngọn đuốc ấy không cháy rực trong một kỳ thi, một khóa học hay một tấm bằng, mà phải được nuôi dưỡng bằng sự khiêm tốn, khát vọng khám phá, ý chí

vượt lên chính mình và trách nhiệm không ngừng hoàn thiện bản thân.

Khi mỗi người trẻ giữ được ngọn lửa ấy, họ sẽ không chỉ làm chủ tương lai của chính mình, mà còn góp phần xây dựng một xã hội học tập, một nền kinh tế tri thức và một đất nước phát triển nhanh, bền vững như mục tiêu mà Đảng và Nhà nước đã xác định cho giai đoạn phát triển mới.

Vì vậy, sau khi biết điểm thi, điều quan trọng không phải là so sánh mình với người khác hay chạy theo những ngành học "thời thượng". Điều cần thiết hơn là bình tĩnh nhìn lại bản thân, nhận diện năng lực, xác định trách nhiệm đối với gia đình và Tổ quốc để lựa chọn con đường phù hợp.

Một quyết định được soi sáng bởi trí tuệ sẽ bền vững hơn sự lựa chọn theo tâm lý đám đông; một nghề nghiệp gắn với đạo đức và tinh thần phụng sự sẽ có giá trị lâu dài hơn việc chỉ chạy theo lợi ích vật chất.

Mỗi thế hệ đều có sứ mệnh lịch sử của mình. Thế hệ học sinh năm 2026 sẽ trực tiếp góp phần quyết định vị thế của Việt Nam trong những thập niên tới.

Điều đất nước cần không chỉ là những tấm bằng đẹp, mà còn là những công dân có trí tuệ, bản lĩnh, lòng yêu nước và trách nhiệm. Để rồi sau này nhìn lại, mỗi người sẽ nhận ra rằng giá trị lớn nhất của giáo dục không chỉ là giúp ta có một nghề nghiệp, mà là giúp ta trở thành người biết sống có ích cho bản thân, gia đình và xã hội.

Đó cũng là ý nghĩa bền vững của lời dạy "hãy tự mình thắp đuốc lên mà đi", ứng dụng ánh sáng của trí tuệ, đạo đức và lòng nhân ái để góp phần thắp sáng tương lai dân tộc Việt Nam.

Tác giả: **Vững Nguyễn**